

Bilim bir anlamda kainattaki parametreleri inceleme usulüdür. *Bir taşı bıraktığımda yere düşene kadar hızı nasıl değişir?* Yere yakınlığı ve taşın şekli iki parametredir. Havanın yarattığı sürtünme ve yerin çekim gücü bunlara göre değişir, taşın hızı da bu ikisine göre.

Parametre sayısı ne kadar azsa, o kadar geniş çaplı bir teoriden bahsedilebilir. Çok sayıda olayı, az sayıdaki parametreyle açıklayabiliyorsanız, teori güzel ve anlamlıdır. Fizik için bir *Genel Teori* bulmanın önemi buradadır, kütleçekimle, elektriği aynı denklemde açıklayabiliyorsanız, manyetik ve elektrik alanını açıklayan Maxwell denklemleriyle, kütleçekimi açıklayan Genel İzafiyeti birbirine dönüştürebilirsiniz ve parametrelerin sayısı hayli azalır.

Ancak bütün bu arayış, bu parametrelerin gözleyenden, zamandan, gizli bir takım parametrelerden bağımsız olduğunu kabule dayanır. Yani gravitasyon perşembeleri %100 elektriğe bağlı, cumartesi-leri %80 elektriğe, %20 bilmemne parçacığının konumuna bağlıysa, bunu keşfetmek hemen hemen imkansızdır. Elimizdeki deney verisinin bir kısmını *hata* diye atıp, cumartesi günleri deney yapan adamı suçlamak en makul yoldur.

Konuyla uğraşanlara bu itiraz komik gelebilir, ancak böyle gizli parametrelerin *olmadığını* göstermek bildiğim kadarıyla imkansızdır. Bilimin temeli *tekrarlanabilir deney* olduğuna göre ve *tekrar* dediğimiz de zamanın içinde gerçekleştiğine göre, eğer gizli parametreyle uyum içinde çalışan bir deney programınız yoksa, bunu keşfetmek mümkün değildir. Gizli parametreyle uyum içinde çalışmak da, adı üstünde *gizli* olduğu için bana pek mümkün görünmüyor. Belki de bilimin ulaşabileceği yer bundan dolayı sınırlıdır.